

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

Esas Sayısı : 2024/89

Karar Sayısı : 2024/148

Karar Tarihi : 23/7/2024

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Danıştay Beşinci Dairesi

İTİRAZIN KONUSU: 13/2/2018 tarihli ve 7098 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 2. maddesinin (2) numaralı fıkrasının dördüncü cümlesinin Anayasa'nın 2., 36., 40. ve 125. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebidir.

OLAY: Kamu görevinden çıkarıldıktan sonra görevine iade edilen davacı tarafından kamu görevinden çıkarılması nedeniyle uğradığı manevi zararlarının tazmini talebiyle açılan davada itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKMÜ

Kanun'un itiraz konusu kuralın da yer aldığı 2. maddesi şöyledir:

"İade hükümleri

MADDE 2- (1) Eklî (2) sayılı listede yer alan kişiler, ilgili kanun hükmünde kararnamenin eki listelerin ilgili sıralarından çıkarılmıştır.

(2) İlgili kanun hükmünde kararname hükümleri, birinci fıkrada belirtilen kişiler bakımından tüm hüküm ve sonuçlarıyla birlikte ilgili kanun hükmünde kararnamenin yayımı tarihinden geçerli olmak üzere ortadan kalkmış sayılır. Söz konusu personelden bu maddenin yürürlük tarihinden itibaren on gün içerisinde göreve başlamayanlar çekilmiş sayılır. Bu kapsamda göreve başlayanlara, kamu görevinden çıkarıldıkları tarihten göreve başladıkları tarihe kadar geçen süreye tekabül eden mali ve sosyal hakları ödenir. Bu kişiler, kamu görevinden çıkarılmalarından dolayı herhangi bir tazminat talebinde bulunamaz. Bu personelin görevlerine iadesi, kamu görevinden çıkarıldıkları tarihte buldukları yöneticilik görevi dışında öğrenim durumları ve kazanılmış hak aylık derecelerine uygun kadro ve pozisyonlara atanmak suretiyle de yerine getirilebilir. Bu maddeye ilişkin işlemler ilgili bakanlık ve kurumlar tarafından yürütülür.

(3) Olağanüstü hal kapsamında yürürlüğe konulan kanun hükmünde kararnameler gereği öğrencilikle ilişkileri kesilmiş olanlardan bu Kanun Hükmünde Kararnameye eklî (3) sayılı listede yer alanlar, ilgili kanun hükmünde kararnamenin eki listelerin ilgili sıralarından çıkarılmıştır. İlgili kanun hükmünde kararname hükümleri, bu kişiler bakımından tüm hüküm ve sonuçlarıyla birlikte ilgili kanun hükmünde kararnamenin yayımı tarihinden itibaren ortadan kalkmış sayılır.

(4) Eklî (4) sayılı listede yer alan kişiler, ilgili kanun hükmünde kararnamenin eki listenin ilgili sıralarından çıkarılmıştır. İlgili kanun hükmünde kararname hükümleri, bu kişiler bakımından tüm hüküm ve sonuçlarıyla birlikte ilgili kanun hükmünde kararnamenin

yayını tarihinden geçerli olmak üzere ortadan kalkmış sayılır. Bu fıkraya ilişkin işlemler ilgili bakanlık ve kurumlar tarafından yürütülür."

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi içtüzüğü hükümleri uyarınca Kadir ÖZKAYA, Hasan Tahsin GÖKCAN, Basri BAĞCI, Engin YILDIRIM, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, İrfan FIDAN, Kenan YAŞAR, Yılmaz AKÇİL ve Ömer ÇINAR'ın katılımlarıyla 9/5/2024 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Ömer MENCİK tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kanun hükmü, dayanan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüldüğü düşüldü:

A. İtirazın Gerekçesi

3. Başvuru kararında özetle; itiraz konusu kuralla bir olağanüstü hâl kanun hükmünde kararname (OHAL KHK) ile doğrudan kamu görevinden çıkarılıp başka bir OHAL KHK'sı ile kamu görevine iade edilenlerin herhangi bir tazminat talebinde bulunamayacaklarının öngörüldüğü, kişilerin kamu görevine iade edilmesinin, bu kişilerin hukuka aykırı olarak kamu görevinden çıkarıldıkları anlamına geldiği, kuralla olağanüstü hâl kapsamında hakkında hukuka aykırı bir şekilde tedbir uygulananlara, uğrayabilecekleri maddi ya da manevi zararlarının giderilmesine yönelik idari ve yargısal yollara başvurma imkânının ortadan kaldırıldığı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2., 36., 40. ve 125. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

B. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

4. İtiraz konusu kural, OHAL KHK'sıyla doğrudan kamu görevinden çıkarılıp başka bir OHAL KHK'sı ile görevine iade edilenlerin kamu görevinden çıkarılmalarından dolayı herhangi bir tazminat talebinde bulunamayacaklarını hükme bağlamaktadır.

5. Kural, OHAL süresini aşacak biçimde uygulanmaya imkân vermektedir. Başka bir ifadeyle kural olağanüstü hâl süresiyle sınırlı bir düzenleme öngörmemektedir. Bu nedenle kuralla ilişkin incelemenin Anayasa'nın olağan dönem kuralları yönünden öngördüğü denetim rejimine göre yapılması gerekir.

6. Anayasa Mahkemesi 30/6/2022 tarihli ve E.2018/137, K.2022/86 sayılı kararında OHAL KHK'sıyla doğrudan kamu görevinden çıkarılıp Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu (Komisyon) tarafından görevine iade edilenlerin, kamu görevinden çıkarılmalarından dolayı herhangi bir tazminat talebinde bulunamayacaklarını öngören kuralı iptal etmiştir.

7. Anılan kararda söz konusu kuralın, temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini iddia eden kişilerin yetkili makamlara başvurmasını güvence altına alan Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkı çerçevesinde incelenmesi gerektiği belirtildikten sonra kamu makamlarının hukuka aykırı fiilleri nedeniyle maddi ve manevi yönden zarara uğradığını iddia eden bireylere zararlarının giderilmesi için idari ve yargısal mercilere başvurma imkânının tanınmasının Anayasa'nın 40. maddesinin bir gereği olduğu ifade edilmiştir. Kararın devamında, olağanüstü hâl tedbirleri kapsamında terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti, aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı bulunduğu değerlendirilen kişilerin liste usulüyle kamu görevinden çıkarıldıkları, Komisyonca tedbire ilişkin şartların oluşmadığı gerekçesiyle başvurunun kabulüne karar verilerek kişilerin göreve iade edilmesinin, tedbirin sebep unsurunun gerçekleşmediğinin, başka bir deyişle bu kişilerin herhangi bir örgüt ya da yapıya aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatlarının belirlenemediğinin ve hukuka aykırı olarak kamu görevinden çıkarıldıklarının idare tarafından tespit edildiği anlamına geldiği belirtilmiştir (AYM, E.2018/137, K.2022/86, 30/6/2022, §§ 453, 456, 457).

8. Belirtilen değerlendirmeler sonrasında Anayasa Mahkemesi, Komisyon kararıyla kamu görevine iade edilen kişilerin tedbir süreci nedeniyle maddi ve manevi yönden zarara uğrayabileceklerini ve OHAL kapsamında hukuka aykırı bir şekilde haklarında tedbir uygulanan kişilerin uğrayabilecekleri maddi ya da manevi zararların giderilmesi için gerekli idari ve yargısal yollara başvurma imkânının tanınması gerektiğini vurgulamıştır (AYM, E.2018/137, K.2022/86, 30/6/2022, § 458).

9. Ayrıca Anayasa Mahkemesi, göreve iade edilenlerin kamu görevinden çıkarılmalarından dolayı herhangi bir tazminat talebinde bulunamayacaklarının öngörülmesiyle bu kişilerin tedbir işleminin haksız uygulanmasından dolayı uğrayabilecekleri maddi ve manevi zararları giderme fırsatının ortadan kaldırıldığı, kamu makamlarının hukuka aykırı uygulamaları nedeniyle zarara uğradığını iddia eden kişilere dava açma imkânı verilmemesinin, devletin kişinin maddi ve manevi varlığına yönelik müdahalelere karşı etkili giderim mekanizmasını sağlama yükümlülüğüyle bağdaşmadığını ifade ederek cümlenin Anayasa'nın 40. maddesine aykırı olduğuna ve iptaline karar vermiştir (AYM, E.2018/137, K.2022/86, 30/6/2022, §§ 459-460).

10. İtiraz konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Kural kapsamında, göreve iade edilenlerin kamu görevinden çıkarılmalarından dolayı herhangi bir tazminat talebinde bulunamayacaklarının öngörülmesi, devletin kişinin maddi ve manevi varlığına yönelik müdahalelere karşı etkili giderim mekanizması sağlama yükümlülüğüyle bağdaşmamaktadır.

11. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 40. maddesine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural, Anayasa'nın 40. maddesine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın 2., 36. ve 125. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

IV. HÜKÜM

13/2/2018 tarihli ve 7098 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair

Kanun'un 2. maddesinin (2) numaralı fıkrasının dördüncü cümlesinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE 23/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Basri BAĞCI

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR

Üye
Muhterem İNCE

Üye
Yılmaz AKÇİL

Üye
Ömer ÇINAR